

ในสถานการณ์ที่เราพบเจอกับหลายอย่าง ทั้งเศรษฐกิจ โรคระบาด การดูเรื่องดาวมฤตยู ดาวราหู ดาวพฤหัสบดี ต่างๆ เป็นการตอกย้ำความเชื่อที่เราสืบทอดกันมา เวลาเราศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้า ความเชื่อเดิมๆของเราก็ไม่ถูกชำระได้จริง

เช่นความเชื่อเรื่องล้างบาป พระพุทธเจ้าตรัสว่าหากบาปสามารถล้างได้ด้วยน้ำ สัตว์น้ำทั้งหลายก็คงมีบุญมาก และน้ำหากชำระล้างบาปได้ ก็ย่อมล้างบุญได้เช่นเดียวกัน

บรรดาความเชื่อความคิดเห็นของหมู่สัตว์ทั้งหลาย เราในฐานะที่ต้องศึกษาให้ถึงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และประพฤติปฏิบัติให้ได้

แม้ตัวเราเองที่ศึกษาธรรมะทุกวัน บางครั้งก็ยังมี ความซัดเคืองอยู่ แปลว่าในขณะนั้นไม่มีสติสังวร

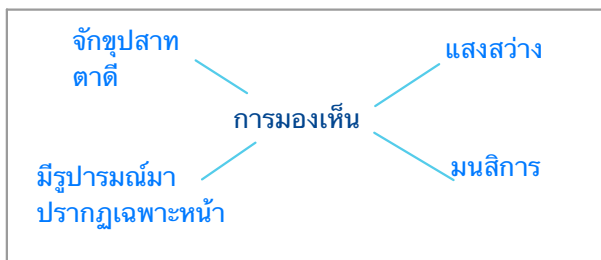
สติเป็นตัวปิดกั้น ไม่ให้ราคะโทสะโมหะไหลเข้าสู่จิต เป็นการรักษามโนธรรม ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นอินทรีย์สังวรศีล

อินทรียส์สวรรค์ การรักษามนตรีย์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

จักขุนทรีย์เป็นชื่อของ
จักขุประสาท

การเห็นรูปารมณต์ตามที่เป็น หากจักขุประสาทเสียไปก็ไม่สามารถ
เห็นรูปารมณต์ได้ จักขุวิญญาน ก็ไม่สามารถเกิดได้

ดังนั้นพระบรมศาสดา จึงแสดง จักขุประสาท นี้ว่าเป็น จักขุนทรีย์

พาหิยสูตร

พระพุทธเจ้าทรงแสดงอินทรียส์สวรรค์ให้ท่านพาหิยะ เป็นต้น
ไปจนถึงสามารถไปเจริญวิปัสสนาญาณได้

ที่เราสอนกันว่าเห็นก็แคเห็นแล้วให้ปล่อยวาง เท่านั้นไม่พอ
ต้องมีปัญญาเข้าไปวิจัยแยกแยะว่าจักขุวิญญานไม่กำหนด
ไม่ขัดเคือง ไม่มัวเมาลุ่มหลงด้วย แล้วจะเอาจักขุวิญญาน
เป็นประมาณ มนสิการไม่ให้ความกำหนดขัดเคืองลุ่มหลง
เกิดที่ชวณะ

การจะมนสิการแบบนี้ได้ต้องมีกำลังของ โยนิ โสมนสิการ
ต้องมีองค์ความรู้ ต้องรู้กระบวนการการเห็นทุกขั้นตอน
แล้ว จึงจะไปสามารถกำหนดปิดบาปทางมโนทวาร เมื่อ
กำหนดปิดบาปทางมโนทวารแล้ว ทางปัญญาทวารก็จะปิด
บาปได้

ทางปัญจทวารก็มี โวภูรุัพพะนะ ซึ่งก็มีโยนิ โสมนสิการได้
เรามนสิการโดยตรงที่ปัญจทวารได้หรือไม่

ไม่ได้ เพราะทางปัญจทวารไม่มีกำลังพอ

บุคคลที่จะฝึกสติสัมปชัญญะ ต้องอาศัยม โนทวาร
การเจริญวิปัสสนาญาณทั้งหลายต้องเจริญทางม โนทวาร

แล้วทางปัญจทวาร
ปิดบาปได้เพราะ
อะไร

ปิดบาปได้เพราะความชำนาญทางม โนทวาร
เมื่อทางม โนทวารชำนาญแล้ว ทางปัญจทวารวิถีทั้งหลาย
ก็พลอยถูกชำระไปด้วย เป็นการปิดบาปทางจักขุทวาร
โสตทวาร ฆานทวาร ชิวหาทวาร กายทวารก็ถูกปิดด้วย
เป็นการรักษาอินทรีย์สังวรที่ถูกต้อง

อินทรีย์ไม่มีปัญหา
ตัวที่มีปัญหาคือ **ชวันะ**

จักขุอินทรีย์ องค์ธรรมได้แก่จักขุปสาท
โสตอินทรีย์ องค์ธรรมได้แก่โสตปสาท
ฆานินทรีย์ องค์ธรรมได้แก่ฆานปสาท
ชิวหินทรีย์ องค์ธรรมได้แก่ชิวหาปสาท
กายอินทรีย์ องค์ธรรมได้แก่กายปสาท
มณินทรีย์ องค์ธรรมได้แก่ จิตทั้งหมด ๘๙

จักขุวิญญาณ เป็นมณินทรีย์
โสตวิญญาณ เป็นมณินทรีย์
ฆานวิญญาณ เป็นมณินทรีย์
ชิวหาวิญญาณ เป็นมณินทรีย์
กายวิญญาณ เป็นมณินทรีย์
มโนธาตุ เป็นมณินทรีย์
มโนวิญญาณธาตุ เป็นมณินทรีย์
จิตทั้งหมดเป็นมณินทรีย์

ปัญหาเกิดที่ชวันะ คือมี โลภะ โทสะ โมหะ
ต้องปิดบาปไม่ให้กิเลส ๓ ตัวนี้ ไหลเข้าสู่จิต ต้องมี
เจตจำนงความจงใจ ความตั้งใจที่จะปิดบาป

ไม่ถือเอา โดยนิमितและไม่ถือโดยพยัญชนะ

เมื่อตาเห็นรูป แล้วถือเอาว่า
เป็นหญิงว่าเป็นชาย
สวยอย่างนี้

อารมณ์นิमित ที่เป็นหญิงเป็นชาย เป็นมือ เป็นขา เป็นการยึด
เป็นการหัวเราะ ที่เป็นอนุพยัญชนะเหล่านี้ก็ไม่ควรถือเอามาเป็น
อารมณ์ เพราะจะเป็นเหตุให้เกิดความกำหนัดบ้าง ชัดเคืองบ้าง
มัวเมาบ้าง ลุ่มหลงบ้าง

ระวางใจไม่ให้กำหนัด ในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด
ระวางใจไม่ให้ชัดเคือง ในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความชัดเคือง
ระวางใจไม่ให้ลุ่มหลง ในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความลุ่มหลง
ระวางใจไม่ให้มัวเมา ในอารมณ์อันเป็นที่ตั้งแห่งความมัวเมา

ระวาง ในที่นี้หมายถึงปิด
ปิด ในที่นี้หมายถึงตั้งใจจะไม่ให้ราคะ โทสะ โมหะ ไหลเข้าสู่จิต
ตั้งในที่นี้หมายถึง ตั้งที่ใจ

ถ้าไปเก็บรายละเอียด เป็นหญิง เป็นชาย ไปเห็นนิमित
แปลว่าไปติดบัญญัติความเป็นหญิงเป็นชาย ก็จะมี
ราคะโทสะ โมหะได้ง่าย

ถ้าไปถือเอา ตา หู จมูก ลิ้น เป็นต้น เป็นอนุพยัญชนะ

ถ้าไม่ถือเป็นหญิงเป็นชาย
แล้วจะทำอย่างไร

ท่านสอนว่าให้มองเพื่อศึกษา วิจัยต่อ

เราไม่สามารถกำหนดทันทีปัจจุบันได้

ไม่มีใครกำหนดทันที อุปมาเหมือนทหารเข้าสู่สนามรบ
ขณะยิงกันตายใหม่ๆ ไม่สามารถรู้ว่าใครเป็นใคร
ต่อมามีชุดใหม่เข้ามาดูว่าใครเป็นใครที่ตายไปแล้วบ้าง

ฉันใด วิธีปฏิบัติ ที่แท้จริงแล้ว การจะไปกำหนดจักชฎิญาณ
สัมปจฉิฉนะ สันติระชะ โวภูริัพพะชะ ชวณะ **สิ่งเหล่านั้นต้องดับไปหมดแล้ว**
แต่เราสามารถดึงเอาจักชฎิญาณที่ดับไปแล้ว สัมปจฉิฉนะ สันติระชะ
โวภูริัพพะชะ ชวณะที่ดับไปแล้ว ดึงมาศึกษาวิจัยว่าแต่ละตัวเป็นอย่างไร
คือการกำหนดสิ่งที่ดับไปแล้วมาศึกษา เป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์

คำถาม เวลาปฏิบัติจริงเราต้องปล่อยให้กิเลสเกิดก่อนแล้วค่อยเข้าไปวิจัยใช้หรือไม่

ในการกำหนดสภาวะธรรมทั้งหลาย กำหนดวิถิจิต กำหนดกระแสชีวิต
รูปธรรมและนามธรรม การกำหนดเป็นการกำหนดแบบ

๑. **ปัจจุบันอัธธา** ตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงจุดนี้ ขณะที่เราระลึกเรื่องราวต่างๆ ใน
ขอบเขตของอัธธา แปลว่ากำหนดขยาย

๒. **ปัจจุบันสมัย** กำหนดเป็นช่วงเวลาเช่นเมื่อเข้าตอนตื่นนอน เราสามารถ
กำหนดว่าเมื่อเข้าเราทำอะไร กิจกรรมอะไร มีกุศลอกุศล
เกิดอย่างไร เรียกว่าปัจจุบันสมัย

การระลึกแบบนี้เป็นปัจจัยให้สติแข็งแรง ห้ามการทวน
ละห้อยถึงอดีตด้วย ตัณหา มานะ ทิฏฐิ
เมื่อพบว่าเราทำได้ทำกุศลไปก็สมาทานใหม่ จะไม่ให้บาปเก่า
ทุจริตเก่า อกุศลกรรมเก่าเกิดอีกต่อไป
สติปฏิฐาน สัมมปธาน เกิดขึ้น

๓. **ปัจจุบันสันตติ** ปัญจวารวิधिเพิ่งแตกดับไปเมื่อครู่ เชื่อมลงสู่สมโนทวาร
กรณีโทษะชวณะที่เพิ่งเกิดไปเมื่อครู่สกัดไม่ทันแล้ว แต่
มณสิการว่าจะไม่ให้ โลกะ โทสะ โมหะ เกิดขึ้นอีก
การตั้งอย่างนี้ สติสัมปชัญญะแข็งแรงขึ้น
เป็นการเห็นแตกดับตามนัยยะแห่งพระสัทธรรมที่ศึกษามา

เมื่อตั้งแบบนี้บ่อยๆ จะเป็นคนเก็บรายละเอียดได้ดี สติ
สมาธิ ปัญญา ความเพียร มีกำลังมากขึ้น ความชัดเจนมาก
ขึ้น เมื่อกำหนดสันตติได้ละเอียดชัดขึ้น อาศัยฐานของสมาธิ
ที่มีกำลัง เพื่อจะกำหนดปัจจุบันขณะได้

๔. **ปัจจุบันขณะ** เมื่อมณสิการไปที่จักขุวิญญาณแล้วจักขุวิญญาณปรากฏ
เห็นขณะเกิด ขณะตั้ง ขณะดับ ปรากฏต่อญาณปัญญาเห็น
แบบนี้แล้วจึงเป็นการเห็นปัจจุบันขณะ สติสัมปชัญญะต้อง
แข็งแรง การกำหนดปัจจุบันขณะเพื่อแยกองค์ประกอบ
กระจายสันตติ สมุทมนะ กิจจมนะ อารัมมณนะ

ปัจจุบันสันตติ

คนที่ตั้งสติ ในปัจจุบันสันตติ บ่อยๆ
เมื่อราคะ โทสะ โมหะ เกิดก็รีบสมาทานทันที
จะเป็นคนที่เอาชนะ ราคะ โทสะ โมหะได้ และจะสามารถละได้จริง

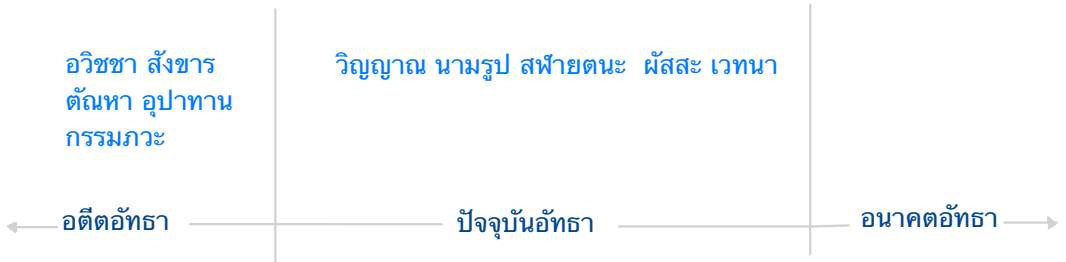
นี่เป็น สัมมปธาน เป็นหลักการปฏิบัติของสติปัฏฐานที่ถูกต้อง

ต้องตั้งเจตนาด้วย เพราะเจตนาเป็นปัจจัยแก่สติสังวร และ
เจตนายังเป็นปัจจัยแก่ปัญญาด้วย เป็นปัจจัยต่อความเพียรด้วย

เพียรระบาปเก่า ทุจริตเก่า ที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เกิดขึ้นอีก
เพียร ระวางบาปใหม่ ทุจริตใหม่ ที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น
เพียร เจริญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ให้เจริญยิ่งขึ้นไป
เพียร ทำกุศลที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น

คำถาม การตามรู้ปัจจุบันสมัย ปัจจุบันอรรถา ปัจจุบันสันตติ ปัจจุบันขณะ สอดคล้องกับ
สัมมสมณญาณ การกำหนดรู้รูปนามที่เป็นอดีต ปัจจุบัน อนาคต ไกล ใกล้ หยาบ ละเอียด
เป็นอันเดียวกันหรือไม่

เป็นเรื่องเดียวกัน

ปัจจุบันอรรถา ตั้งแต่ ปฏิสนธิ ถึงจุติ
อดีตอรรถา กำหนดชาติที่แล้ว
อนาคตอรรถา กำหนดชาติหน้า

เป็นการกำหนดตามสายปฏิจจสมุปบาท
คนที่กำหนดสัมมสมณญาณแปลว่า ปัจจยปริคคญาณของบุคคลนั้นดีแล้ว
ปฏิจจสมุปบาท เป็นอารมณ์ของวิปัสสนาญาณได้

ผู้ปฏิบัติ มนสิการตามปริยัติข้อมูลที่ศึกษา เมื่อมนสิการไป อวิชา สังขารสามารถปรากฏ
ต่อญาณปัญญาของผู้ปฏิบัติได้

เหตุผลเพราะเค้าสามารถกำหนดปัจจุบันได้ คือ กำหนดรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ
ในปัจจุบันแล้วสาวหาอดีต ถ้าเราได้กำลังสมาธิ สติปัญญา ความเพียรแล้วจะสามารถสาว
หาเหตุในอดีตได้จริงๆ นี้กำหนดเป็นไปตามปฏิสัมภิทามรรค วิสุทธิมรรค

เริ่มตั้งแต่ทฤษฎีวิสุทธิ นามรูปปริจเจตญาณ

เมื่อเห็นรูปนามขั้นที่ ๕ จนสามารถทำลายสัตว์บุคคลอัตตาตัวตนแล้ว การไปเห็นเหตุปัจจัยของนามรูป ปฏิจจสมุปบาทปรากฏ แท้ที่จริงก็คือไปเห็นอดีต อนาคต ปัจจุบัน ภายในภายนอก หยาบละเอียด เลวประณีต ไกลใกล้ ก็เป็นเรื่องเดียวกัน

โสฬสญาณ (วิปัสสนาญาณ) ๑๖

๑. นามรูปปริจเจตญาณ	ปัญญาที่พิจารณากำหนดเห็นทั้งนามทั้งรูป
๒. นามรูปปัจฉยปริคคญาณ	ปัญญาที่พิจารณาเห็นปัจจัยของนามรูป
๓. สัมมสนญาณ	ปัญญาที่พิจารณาเห็นนามรูปโดยความเป็นไตรลักษณ์
๔. อุทัพพญาณ	ปัญญาที่พิจารณาเห็นความเกิดและความดับของนามรูป
๕. กังคญาณ	ปัญญาที่พิจารณาเห็นแต่ความดับของนามรูปฝ่ายเดียว
๖. กยตัญญูฐานญาณ	ปัญญาที่พิจารณาเห็นนามรูปโดยความเป็นกัตถ์ที่นำกล่าว
๗. อาทิวญาณ	ปัญญาที่พิจารณาเห็นนามรูปโดยความเป็นโทษทุกข์
๘. นิพพิทาญาณ	ปัญญาที่พิจารณาเห็นนามรูปเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย
๘. มุชฺฉิคุตัมมยตาญาณ	ปัญญาที่พิจารณาเห็นนามรูปเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย แล้วใครจะหนีให้พ้นไป
๑๐. ปฏิสังขยาญาณ	ปัญญาที่พิจารณาหาอุบายเพื่อเบี่ยงตนออกไปจากนามรูป
๑๑. สังขารูปกชาญาณ	ปัญญาที่พิจารณาวางเฉยในสังขารคือนามรูป ในเมื่อยังห่างพ้นไปไม่ได้
๑๒. อนุปโมชญาณ	ปัญญาที่พิจารณาปล่อยตามสังขระ ๔ เพื่อให้มรรคจิตเกิดขึ้น เรียกว่า สังขานุโลมิชญาณ
๑๓. โคตรญาณ	ปัญญาที่พิจารณาเห็นพระนิพพาน และกำลังข้ามพ้นจากโคตรปฏิกฤษณ
๑๔. มัคคญาณ	ปัญญาที่เห็นแจ้งพระนิพพาน โดยประจักษ์สัทธา ๑ ขณะพร้อมกับการประหาณอนุสัยกิเลสได้ เป็นสมุจเฉตปหานเดวีชชจากสันดาน (ตามสมควรแก่กำลังมรรคนั้น ๆ)
๑๕. ผลญาณ	ปัญญาที่เห็นแจ้งและเสวยผลพระนิพพาน ๒ - ๓ ขณะ อันเป็นสภาวะสันติสุข
๑๖. ปัจจวทชนญาณ	ปัญญาที่พิจารณาได้สวนจนรู้เห็นสภาวะของมกจิต ผลจิต พระนิพพาน กิเลสที่ละไปแล้ว และกิเลสที่ยังเหลืออยู่

สัมมสนญาณ ที่ไปกำหนดต่อที่ฐานชัดขึ้น แยกละเอียดชัดขึ้น และมนสิการให้ใกล้เข้ามา เป็นสมัย ใกล้เข้ามาให้เป็นปัจจุบันสันตติ และใกล้ที่สุดให้เป็นปัจจุบันขณะ ไม่ใช่อยู่ๆกำหนดปัจจุบันขณะเลยแต่ต้องเป็นตามลำดับ

พระมหาดิถีสเถระ จักการกำหนดกระดุกแล้วบรลุได้อย่างไร

ท่านพระมหาดิถีสเถระ ท่านฝีกอินทริย์สังวรจนชำนาญ เมื่อฝีกอินทริย์สังวรจนชำนาญแล้ว สุจริต๓ เกิดได้อย่างชำนาญ เมื่อเจอหญิงผู้หนึ่งทะเลาะกับสามีแล้ววิ่งมา ยืมให้พระเถระ

เมื่อพระเถระเห็นพัน แล้วกำหนดเห็นอฏฐิกกรรมฐานปรากฏแก่พระเถระ จึงเห็นเป็นร่างกระดุกทั้งตัว

ท่านต่อจากอสุภะสัญญา ยังสมาธิระดับปฐมฌานเป็นต้น ให้ตั้งขึ้น เมื่อกำลังของสมาธิเจริญแล้ว ท่านเจริญต่อวิปัสสนาญาณ

ซึ่งการเจริญวิปัสสนาญาณมี ๒ ส่วนไม่ได้กล่าวไว้จริง แต่ผู้เข้าใจคำสอนดีแล้ว สามารถจะมนสิการได้ จะกำหนดรูปธรรมก่อนก็ได้ นามธรรมก่อนก็ได้ เพราะมีกำลังสมาธิแน่นกว่าการเจริญแบบสุขวิปัสสะ

กลุ่มสมถยานิก สามารถกำหนดฌานนามธรรมได้ จากการเห็นอฏฐิก หรือจะต่อยอดเป็น โอทาตะกลินจนได้ปัญจฌาน และสามารถเพิก โอทาตะกลินออกไปเป็นอรุณฌานก็ได้ ฝีกจนได้ฌาน ๘ แล้วมาเจริญวิปัสสนาญาณได้ตามอัธยาศัยท่านเลย

คำถาม มาเรียนที่หลังแล้วเรียนไม่เข้าใจ

ดูไม่เข้าใจก็ดูผ่านไปก่อน

ให้ชื่นใจว่า แม้แต่กบที่เป็นสัตว์เดรัจฉานฟังพระพุทธเจ้าแสดงธรรม
ค่างคาว๕๐๐ ฟังสาธยายอภิธรรมในถ้ำ
บัดนี้บรรลุธรรมไปหมดแล้ว

เราฟังธรรมะ ก็รู้เรื่องแต่อาจไม่รู้เรื่องไม่หมด อย่างไรก็ตามเป็นอหังการ
เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าที่สุด ไม่มีการลงทุนใดที่จะมีค่าไปกว่าการฟัง
พระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า

อย่าให้โทษเกิดระหว่างฟังพระธรรม
ขอให้กุศลจิตเกิดก็ใช้ได้แล้ว

ขณะที่ฟังธรรม ทุกๆขณะ โสตวิญญานเกิด ในการได้ยิน
ไม่ใช่แค่นั้น ในนั้นยังมีเวทนา มีสัญญาอยู่ในนั้นด้วย มีสังขารธรรมด้วย
ในทุกๆขณะฟังธรรม เกิดกลุ่มก้อนของกระแสชีวิต
ในกลุ่มก้อนกระแสชีวิต ทั้งรูปธรรมและนามธรรมก็ทำกิจอยู่ตลอดเวลา

การที่เราไปกำหนดหมายกระแสชีวิตที่เกิดดับที่ผ่านๆมา นี้เรียกว่า
อาร์มมณณะ มีตัวผู้รู้กับผู้ถูกรู้

การเรียนธรรมะต้องเรียนตามลำดับ อย่าทุกข์ใจเรื่องศัพท์ จับประเด็นได้แค่
ไหนก็ชื่นใจเท่านั้น แล้วค่อยหาความรู้ประเด็นเพิ่มเติมต่อไป

คำถาม การแยกองค์ประกอบในปัจจุบันขณะ ต่างกับการแยกองค์ประกอบทั่วไปอย่างไร

การแยกองค์ประกอบว่าเป็นเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ในเหตุการณ์ทั่วไป เป็นการแยกในขณะที่ยังไม่ปรากฏต่อญาณปัญญา อย่างนี้เป็นการแยกเพื่อฝึกในการวิจัยแยกแยก

ทั้งๆที่สภาวะธรรมยังไม่ปรากฏ นี่ไม่เรียกว่าเห็นปัจจุบันขณะ เป็นเพียงสันตติ หรือ อัทธานะ หรือสมัย ที่เราเอามาแยกเพื่อจะเป็นการทำให้เรามีสติสัมปชัญญะ จะไปเข้าใจองค์ประกอบของสภาวะธรรมเหล่านี้ แต่สภาวะธรรมนี้ยังไม่เคยปรากฏต่อปัญญาญาณ

สันตติขณะแตกออก

แต่การไปกำหนดหมายเห็นสันตติขณะ นี้แปลว่าเห็นการเกิดดับสืบต่อจริงๆ เมื่อมนสิการก็เห็นการแตกดับสืบต่อจริงๆ ไม่ใช่เห็นเพียงฟังแล้วมาระลึกตาม ปรากฏต่อญาณปัญญาจริงๆ

กรณีเมื่อเห็น สมุหณะ แปลว่าเมื่อเห็นแล้วเราสามารถมนสิการแต่ละขณะได้แล้ว เมื่อมนสิการแต่ละขณะ ยกตัวอย่างจิตมีราคะ จิตปรากฏ

บางท่านผัสสะปรากฏ บางท่านเวทนาปรากฏ บรรดานามธรรมที่ปรากฏต่อญาณปัญญาของผู้ปฏิบัติ แล้วแต่ว่าผู้ปฏิบัติจะมนสิการตัวไหนเด่นชัดก่อน หากผัสสะปรากฏชัด กำหนดผัสสะก่อน หากเวทนาปรากฏชัด กำหนดเวทนาก่อน หากจิตปรากฏชัด กำหนดที่จิตก่อน

กรณีจิตปรากฏชัด ก็มนสิการต่อว่าในนั้นมีเวทนาด้วย มนสิการแล้วๆเล่าๆ ในที่สุด เวทนาจึงจะปรากฏชัดต่อญาณปัญญาจริงๆ ค่อยๆกำหนดไปที่ละตัว

กำหนดตามแผนที่ที่ได้อ่านมาแล้ว เพื่อจะได้ไปเห็นสมุหะ คือองค์ประกอบทั้งหมดของชีวิตในขณะนั้น ที่เรามนสิการแบบนี้เอาจริงแล้วก็ไม่ได้ไปเห็นปัจจุบันจริงๆ แต่สภาวะธรรมเหล่านั้นมันมีอยู่จริง แตกดับจริง เมื่อใส่ใจสภาวะธรรมตัวไหน ตัวนั้นก็ปรากฏ เราจึงสามารถแยกองค์ประกอบเหล่านั้นได้ **สมุหณะแตกออก**

มนสิการต่อว่านามธรรมนั้นทำกิจอะไร **กิจขณะแตกออก**

ไม่ใช่เท่านั้น สืบต่อว่าสภาวะธรรมที่เข้าไปรู้กับที่ถูกรู้ ไม่ใช่สัตว์บุคคล **อาร์มมณณะแตกออก**

คำถาม ไม่สามารถทำศีลให้บริสุทธิ์ไม่ได้ ทั้งที่ตั้งใจแล้ว บางครั้ง โกรธ หงุดหงิด ต้องทำอะไร

เป็นเรื่องปกติสำหรับปุณฺชน

ในบรรดาสังวร มีศีลสังวร สติสังวร วิริยสังวร ชั้นดีสังวร ญาณสังวร

ชั้นดีสังวร ประธานคือ อโทสะ ความไม่โกรธ
ถ้าแบบนี้แปลว่าชั้นดีสังวรเรายังไม่แข็งแรง

ตัวอย่าง วิธีสมาทานชั้นดีสังวร
แม้จะเจอความร้อนขนาดไหนก็จะไม่ทำความโกรธให้เกิดขึ้น
โดยเอาความร้อนในอเวจีมาเป็นประมาณ
เราเคยลงอเวจีมาเพราะความขี้ เพราะขาดชั้นดีสังวร
ดังนั้นตราบไตที่ไม่ร้อนเท่าอเวจี เราจะไม่โกรธ

ความหนาว ความร้อน ความหิว กระทบ ฝนตกฟ้าร้อง ตัวเราเอง
และบุคคลทั้งหลาย

เราจะไม่ยอมทำความโกรธ ความขัดเคืองให้เกิดขึ้นเด็ดขาด
เพราะเราไม่อยากทำศีลให้เศร้าหมอง
รากของศีลถูกตัด แล้วกุศลธรรมไม่เจริญ ไม่พัฒนาสู่ปราโมทย์
ปีติ ปัสสัทธิ สมาธิเราจะแย

ถ้าที่จะเผชิญ พระพุทธเจ้าไม่เคยสอนให้หลบหน้า
มนุษย์มีกิเลสทั้งนั้น ให้ฝึกตนเอง ให้เข้มแข็ง ฝึกศีล สมาธิ
ปัญญา ขึ้นมา

คนรู้ตัวว่ามีโทสะ ยังดีกว่าคนไม่รู้

ถ้าเราอธิบายแล้ว ชี้แจงแล้ว หมดหน้าที่ของเราแล้ว ถ้าเขายังพูดอยู่ก็เกินกว่าที่เราจะ
ควบคุมได้ เมื่อเขาทำขี้ ความขี้ก็เกิดกับเขา ไม่เกี่ยวกับเราถ้าเราไม่เอามาปรุงแต่ง
ซ้อนเสริม บาบเกิดกับใครก็เป็นของคนนั้น ไม่มีใครทำนามธรรมของใคร ให้เป็นบุญบาป
ได้ ผู้ทำบาปเองก็เศร้าหมองเอง

หากไม่มีคนแบบนี้ ชั้นดีบารมีก็เกิดไม่ได้ และอีกทางหนึ่งที่เราเจอแบบนี้เพราะเราเคยทำ
มา เราเองก็ไม่ใช่นคนดีในสังสารวัฏ และยังต้องไปเจออีกมาก

คำถาม เราจะกำหนดว่ามีโทษะก็รู้ว่ามีโทษะ หรือกำหนดโทษนั้นสเวทนาในเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

ถ้ากำหนดโทษนั้น เป็นเวทนานุปัสสนา
ถ้ากำหนดโทษะ เป็น จิตตานุปัสสนา

สภาพจิตที่เกิดขึ้นมาแล้วเกิดอาฆาตพยาบาท คิด
ประทุษร้ายเกิดขึ้น คิดจองเวร คิดอยากให้เขาวิบัติ นี้
เป็นกลุ่มโทษะจิตเด่น แล้วถูกสังขารปรุงแต่ง
นี้อยู่หมวดจิตตานุปัสสนา

ถ้าเกิดความน้อยเนื้อต่ำใจ นี้เป็น โทมนัสสเวทนาเด่น
เป็นหมวดเวทนานุปัสสนา

ถ้าเป็นกลุ่มสังขารชั้นที่ เป็นสภาพปรุงแต่งประทุษร้ายที่
เป็นปฏิฆะ อันนั้นเป็นกลุ่มธัมมานุปัสสนา

เป็นความละเอียดอ่อนมากในการกำหนด จึงต้องมีความ
ชำนาญในลักษณะ กิจ อาการปรากฏ และเหตุใกล้ของ
สภาวะธรรมจริงๆ ไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถไปกำหนด
หมายในสติปัฏฐานได้จริง

กำหนดสติปัฏฐาน ภายใน ภายนอก แล้วทำไมจึงต้องกำหนดทั้งภายในและภายนอกอีก

การกำหนดเวทนาภายใน เป็นการกำหนดกระแสชีวิตของตนเอง ก็ต้องไปกำหนดเวทนาภายนอกด้วยจึงจะเป็นปัจจัยให้สิ้นกิเลสและกองทุกข์ เพราะการกำหนดเวทนาภายในอย่างเดียวไม่พอ แม้เวทนาในกระแสชีวิตภายนอกก็เป็นที่ตั้งแห่งความหลงผิด ความเข้าใจผิดได้

การที่บอกว่ารู้ทั้งภายในและภายนอก พูดถึงเรื่องของความชำนาญ การฝึกจนชำนาญทั้งภายในและภายนอกแล้วจึงมาสรุป ทำจนชำนาญ คล่องแคล่ว เป็นวสี จนรู้ลึกว่ามโนการได้อย่างรวดเร็วโดย ไม่ยากไม่ลำบากเลย ไม่ให้ทวิฐฐิอิ่งอาศัย

กายมีอยู่ก็เพียงเพื่อให้สติเข้าไประลึก ให้ญาณเข้าไปรู้ เรออันตณหาและทวิฐฐิอิ่งอาศัย ไม่ถือมั่นอะไรๆ ในโลก

กายนุปัสสนา

อานาปานบรรพะ

‘อตฺถิ กาโยติ วา ปณฺสสเส สติ	ก็หรือสติของเรานั้นที่ตั้งมั่นอยู่
ปัจจุปัฏฐิตา โหติ	ว่า “กายมีอยู่”
ยวาทะเวท ญาณะมตฺตคายะ	เพียงเพื่อญาณคือความรู้
ปะภูสเสติมตฺตคายะ ๑	เพียงเพื่อเป็นที่อาศัยระลึก.
อะนิสฺสีโต จะ วิหะระติ	เธอย่อมเป็นผู้อันตณหาและทวิฐฐิอิ่งอาศัยอยู่ด้วย.
นะ จะ กิญฺจิ โลก อูปาทิยะติ ๑	ย่อมไม่ยึดถืออะไรๆ ในโลกด้วย.
เอวัมปิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ	ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
กาย กายนุปัสสี วิหะระติ	ย่อมตามพิจารณาเห็นภายในกายอยู่อย่างนี้.

ถ้าระดับสาวกการกำหนดภายนอกไม่ได้กำหนดทั้งหมดแต่เพียงตั้งเป็นตัวแทนเท่านั้น ญาณปัญญาระดับสาวกไม่สามารถไปกำหนดภายนอกได้ทั้งหมด ชั้นธ๕ ภายนอกไม่ได้ต่างกันเลย กายนอกรวมทั้งหมดทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

คำถามว่าแยก โมหะกับอวิชชา

โมหุจิต

โมหะกับอวิชชา เป็นไวพจน์กัน เป็นตัวเดียวกัน
โมหะมี ๒ อย่างคือ โมหะที่เกิดร่วมกับวิจิกิจฉา
กับ โมหะที่เกิดร่วมกับอุทธัจจะ

อวิชชา ๘ ประการ

โมหะ คือ อวิชชา (ความไม่รู้) ๘ ประการ คือ

๑. ทุกขะ อธญาณัง ความไม่รู้ในทุกข์
๒. ทุกขะสะสมททยะ อธญาณัง ความไม่รู้ในเหตุให้เกิดทุกข์
๓. ทุกขะนิโรธะ อธญาณัง ความไม่รู้ในความดับแห่งทุกข์
๔. ทุกขะนิโรธคามินีปะฏิปะทายะ อธญาณัง ความไม่รู้ในข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์
๕. ปุพพันเต อธญาณัง ความไม่รู้ในขันธ आयตนะ ธาตุที่เกิดแล้ว
๖. อะปะรันเต อธญาณัง ความไม่รู้ในขันธ आयตนะ ธาตุ ที่จะเกิดข้างหน้า
๗. ปุพพันตาปะรันเต อธญาณัง ความไม่รู้ในขันธ आयตนะ ธาตุ ที่เกิดแล้วและจักเกิดต่อไปข้างหน้า กับทั้งที่กำลังเกิดอยู่ด้วย
๘. อิทปะปัจจะยะตา ปะฏิจจะสะสมปะบันเนสสุ ธัมเมสุ อธญาณัง ความไม่รู้ใน ปฏิจสมุปบาท คือ ธรรมที่เป็นเหตุเป็นผล อาศัยกันและกันเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนั้นจึงได้เกิดขึ้น ประดุจลูกโซ่คล้องติดกัน

สภาวะความไม่รู้หรือความหลงนั้น ได้แก่ ความไม่รู้หรือความหลงในธรรม ๘ ประการ ที่เรียกว่า อวิชชา ๘ ซึ่งเรียกว่า มืดแปดด้าน ส่วนการไม่รู้ในสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับธรรม ๘ ประการนี้ ไม่เรียกว่า อวิชชา เพียงแต่เป็นเพราะความอ่อนเรื่องประสบการณ์เท่านั้น

ความไม่รู้ทั้ง ๘ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมทำให้โมหะ คือ อวิชชา เกิดขึ้นครอบงำสัตว์ทั้งหลาย ให้หลงมัวเมา อยู่ในสภาวะอันไม่เป็นความจริง ยึดถือในสิ่งที่ไม่ใช่สาระว่าเป็นสาระ มองเห็นสิ่งที่ป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ จึงทำให้หัดองเวียนวนว่ายเกิดอยู่ในสังสารวัฏอันยาวนาน หาเบื้องต้นและที่สุดไม่พบว่าจะจบสิ้นเมื่อใด

ความไม่รู้ทำให้เราได้ทุจริต ๓ คือกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต
 ทำให้สัตว์มีตบอด ทำให้ไม่ได้บุญเพราะไม่รู้